

Đông Nam Á trong điều chỉnh chiến lược của Trung Quốc

Nguyễn Thùy Trang¹

¹ Ban Quản lý Khoa học, Viện Hàn lâm Khoa học xã hội Việt Nam.
Email: hoangtranguk@gmail.com

Nhận ngày 7 tháng 7 năm 2017. Chấp nhận đăng ngày 21 tháng 8 năm 2017.

Tóm tắt: Đông Nam Á ngày càng trở nên quan trọng trong chiến lược phát triển toàn cầu của Trung Quốc. Với đặc điểm địa lý án ngữ trên đường hàng hải nối liền Ấn Độ Dương và Thái Bình Dương, Đông Nam Á được Trung Quốc coi là con đường thông ra biển ngắn nhất để hỗ trợ thực hiện chiến lược “Đại khai phá miền Tây” và chiến lược “Một trục hai cánh”. Bên cạnh đó, những động thái phức tạp của các nước lớn trong cục diện thế giới biến chuyển nhanh chóng càng làm cho Trung Quốc quyết tâm đưa Đông Nam Á trở thành ưu tiên trong chiến lược phát triển toàn cầu của mình.

Từ khóa: Chiến lược, điều chỉnh chiến lược, Trung Quốc, Đông Nam Á.

Phân loại ngành: Quốc tế học

Abstract: Southeast Asia has been increasingly important in China’s global development strategy. Given its special geographical location on a maritime route that links the Indian and Pacific Oceans, the region is seen by Beijing as the shortest way to the sea, which can assist the latter’s strategies of “great development of the West” and of “one axis and two wings”. In addition, complicated moves of the world powers in a rapidly changing world situation have made China growingly determined to prioritise Southeast Asia in its global development strategy.

Keywords: Strategy, strategic adjustments, China, Southeast Asia.

Subject classification: International studies

1. Mở đầu

Tại Đại hội XVIII (2012), Đảng Cộng sản Trung Quốc đã chính thức tuyên bố phát triển chiến lược cường quốc biển. Trong

những năm qua, Chủ tịch Trung Quốc Tập Cận Bình đã nhiều lần phát biểu về các khía cạnh của chiến lược cường quốc biển [4] và luôn nhấn mạnh ý nghĩa trọng đại của chiến lược cường quốc biển đối với việc phát

triển kinh tế, bảo vệ chủ quyền, an ninh và lợi ích phát triển, góp phần hoàn thành mục tiêu xây dựng xã hội toàn diện và giàu có, thực hiện công cuộc phục hưng vĩ đại của dân tộc Trung Hoa [6]. Đông Nam Á đương nhiên được tính đến trong chiến lược này của Trung Quốc. Bài viết này phân tích vai trò của Đông Nam Á trong điều chỉnh chiến lược của Trung Quốc từ sau Đại hội XVIII Đảng Cộng sản Trung Quốc.

2. Đông Nam Á trong chiến lược thân thiện với các nước láng giềng của Trung Quốc

Hội nghị Trung ương 5 Đảng Cộng sản Trung Quốc khóa XVIII đã xác định phương hướng đối ngoại Trung Quốc trong 5 năm 2016-2021 là: “Kiên trì phát triển mở cửa, ra sức thực hiện hợp tác cùng thắng”, “Mở cục diện mới trong mở cửa đối ngoại, phải làm phong phú nội hàm mở cửa đối ngoại, nâng cao trình độ mở cửa đối ngoại; phối hợp thúc đẩy lòng tin chiến lược, hợp tác kinh tế thương mại, giao lưu nhân văn; nỗ lực hình thành cục diện hợp tác sâu rộng, cùng có lợi” [7]. Trung Quốc tích cực thực thi ngoại giao láng giềng nhằm bảo vệ được “lợi ích cốt lõi”, lợi ích quốc gia. Trung Quốc triển khai “ngoại giao láng giềng” nhằm xây dựng một môi trường xung quanh hòa bình, ổn định có lợi cho sự phát triển của Trung Quốc. Báo cáo Đại hội XVII Đảng Cộng sản Trung Quốc ghi rõ: Trung Quốc sẽ tiếp tục quán triệt phương châm ngoại giao xung quanh thân thiện với láng giềng, coi láng giềng là đối tác, tăng cường láng giềng hữu nghị và hợp tác thực chất với các nước xung quanh, tích cực triển khai hợp tác khu vực, cùng tạo nên môi trường khu vực hòa bình ổn định, bình

đẳng tin tưởng lẫn nhau, hợp tác cùng thắng. Đường lối này tiếp tục được Đại hội XVIII Đảng Cộng sản Trung Quốc nâng tầm lên một bước, khi mà Báo cáo Đại hội XVIII không còn nêu lên mục tiêu bình đẳng, tin tưởng lẫn nhau, hợp tác cùng thắng nữa, mà thay vào đó là nhấn mạnh đến tác động tích cực, lợi ích từ sự phát triển của Trung Quốc đối với các nước xung quanh [8]. Điều đó cho thấy, Trung Quốc coi trọng việc xây dựng các mối quan hệ thân thiện, hữu nghị với các nước láng giềng xung quanh, coi đây là nhiệm vụ trọng tâm hàng đầu trong công tác đối ngoại của Trung Quốc. Một thời gian dài trước đây, Trung Quốc chú trọng đến phát triển mối quan hệ song phương với từng quốc gia riêng biệt tại Đông Nam Á. Tuy nhiên, thời gian gần đây, với sự phát triển vượt bậc của nền kinh tế cũng như sức mạnh quốc gia, Trung Quốc đã thay đổi chiến lược ngoại giao của mình đối với khu vực này, đó là tích cực tham gia các diễn đàn khu vực và mở rộng quan hệ đa phương với các quốc gia trong khu vực Đông Nam Á. Về mặt địa chính trị, các nước Đông Nam Á là chỗ dựa quan trọng để Trung Quốc phát huy vai trò quốc tế của mình. Hơn nữa, khu vực này lại là lá chắn bảo vệ an ninh quốc gia của Trung Quốc, là đầu cầu để Trung Quốc đi ra thế giới. Về mặt địa kinh tế, các nước Đông Nam Á là đối tác quan trọng để Trung Quốc mở cửa đối ngoại, hợp tác phát triển cùng có lợi. Hơn thế nữa, khu vực Đông Nam Á còn tập trung nhiều người Hoa, Hoa kiều, vì vậy trong giao lưu hợp tác kinh tế, Trung Quốc sẽ có những lợi thế riêng của mình.

Chính vì khu vực Đông Nam Á có thể tạo dựng cho Trung Quốc tầm ảnh hưởng lớn trong khu vực cũng như trên thế giới,

nên khu vực Đông Nam Á có vị trí chiến lược quan trọng trong chính sách ngoại giao của Trung Quốc. Đông Nam Á nằm trong chính sách ưu tiên hàng đầu của Bộ Ngoại giao Trung Quốc. Ngay sau khi nhậm chức, từ ngày 1 đến ngày 5 tháng 4 năm 2013, Ngoại trưởng Trung Quốc Vương Nghị đã chọn 4 quốc gia Đông Nam Á làm điểm đến cho chuyến công du nước ngoài đầu tiên của mình, đó là Thái Lan, Indonesia, Singapore và Brunei. Đây được coi là động thái nhằm thắt chặt mối quan hệ với các quốc gia láng giềng Đông Nam Á của Trung Quốc. Sau chuyến thăm 4 nước Đông Nam Á của Bộ trưởng Ngoại giao, Chủ tịch Trung Quốc Tập Cận Bình có chuyến công du đến Indonesia và Malaysia từ ngày 2 đến ngày 7 tháng 10 năm 2013. Tại Indonesia, hai bên đã ký 6 văn kiện hợp tác kinh tế, trị giá gần 24 tỷ USD. Tại Malaysia, hai bên cũng đã ký văn bản nâng quan hệ hai nước lên thành “đối tác chiến lược toàn diện” và Hiệp định hợp tác kinh tế thương mại, nâng kim ngạch thương mại giữa hai nước lên 160 tỷ USD vào năm 2017 [9]. Thủ tướng Quốc vụ viện Trung Quốc Lý Khắc Cường cũng có chuyến thăm tới 3 nước Brunei, Thái Lan và Việt Nam 7 ngày cũng trong tháng 10 năm 2013. Như vậy, có thể thấy rằng, trong nhiều năm qua, chưa khi nào các nhà lãnh đạo Trung Quốc lại triển khai chiến dịch ngoại giao dồn dập tới khu vực Đông Nam Á như hiện nay. Đặc biệt hơn, đây là trường hợp hiếm có trong lịch sử ngoại giao Trung Quốc khi mà cả hai nhà lãnh đạo cao nhất Trung Quốc là Chủ tịch nước và Thủ tướng nối tiếp nhau tới thăm các nước trong khu vực Đông Nam Á trong cùng một khoảng thời gian. Những hành động đó của Trung Quốc nhằm nâng cao hình tượng quốc tế của Trung Quốc,

nhất là đối với các nước láng giềng xung quanh; có nguyên nhân ở vị trí tầm quan trọng của ASEAN đối với Trung Quốc và thế giới. Chiến dịch ngoại giao này thực sự đã củng cố và tăng cường đáng kể vai trò của Trung Quốc trong khu vực.

3. Đông Nam Á trong chiến lược gia tăng kết nối hạ tầng khu vực của Trung Quốc

Tại khu vực Đông Nam Á, Tiểu vùng sông Mê Kông là khu vực có vai trò rất quan trọng đối với Trung Quốc, bởi đây là khu vực giàu tài nguyên thiên nhiên, thị trường tiềm năng và có tốc độ tăng trưởng cao. Chính vì vậy, Trung Quốc chú trọng đầu tư xây dựng mạng lưới giao thông đa quốc gia từ Côn Minh lan tỏa sang các quốc gia Đông Nam Á. Tuyến hành lang kinh tế Bắc - Nam (NSEC) nhằm hỗ trợ tỉnh Vân Nam và Bắc Lào tiếp cận được với cảng biển quan trọng. Ngoài ra, còn hệ thống đường sắt Côn Minh đến Singapore (đi qua 7 nước trong khu vực là Singapore, Malaysia, Thái Lan, Lào, Campuchia và Việt Nam) với độ dài 550 km. Tuyến đường sắt này được coi là tuyến đường chủ chốt trong dự án phát triển kinh tế của Trung Quốc với các nước Đông Nam Á. Năm 2013, Trung Quốc hoàn thành dự án đường ống dẫn dầu và khí đốt được nối từ Kyaukphyu (Myanma) tới Côn Minh (Trung Quốc), dự án này góp phần làm giảm sự phụ thuộc của Trung Quốc và hệ thống cung cấp năng lượng dầu mỏ qua eo biển Malacca. Các hợp tác và các dự án đầu tư tại Tiểu vùng sông Mê Kông đã đem lại cho Trung Quốc những lợi ích về kinh tế và ảnh hưởng của Trung Quốc tại khu vực này ngày càng gia tăng. Sáng kiến “Một vành đai, một con đường” của Trung Quốc công

bố năm 2013 là để Trung Quốc tìm cách phát triển giao thông, năng lượng, thương mại và hạ tầng thông tin giữa Trung Quốc với Châu Á, Trung Đông, Châu Phi và Châu Âu bằng cả đường bộ và đường biển. Năm 2014, để thúc đẩy chiến lược “Một vành đai, một con đường”, Trung Quốc đã chuẩn bị về vốn và tham gia sáng lập một số cơ quan như Ngân hàng Đầu tư cơ sở hạ tầng Châu Á (AIIB). Chiến lược “Một vành đai, một con đường” giúp Trung Quốc thúc đẩy đầu tư và hợp tác trên nhiều lĩnh vực, gồm nông nghiệp, lâm nghiệp, thủy sản và năng lượng [9], vừa hội nhập vào nền kinh tế thế giới vừa tăng cường ảnh hưởng kinh tế vào các khu vực. Chiến lược “Một vành đai, một con đường” nhấn mạnh tầm quan trọng của vùng Tây Nam Trung Quốc như một cánh cửa của Con đường tơ lụa trên đất liền và trên biển, đi qua các nước Myanmar, Lào và Việt Nam, như một phần của “chiến lược xoay trục của Trung Quốc ra phía Nam và Đông Nam Á” [9]. Đây cũng là chiến lược đối ngoại của Trung Quốc và là sự nối dài chuỗi phát triển của Trung Quốc từ bên trong ra bên ngoài.

Tóm lại, từ trước đến nay ban lãnh đạo của Trung Quốc luôn coi việc gia tăng kết nối cơ sở hạ tầng với các quốc gia Đông Nam Á là một trong những mục tiêu để hoàn thành “Giấc mộng Trung Hoa”. Sau Đại hội XVIII Đảng Cộng sản Trung Quốc, vai trò của Đông Nam Á trong chiến lược gia tăng kết nối hạ tầng của Trung Quốc càng được nâng lên tầm cao mới.

4. Đông Nam Á trong chiến lược phát triển giáo dục và giao lưu của Trung Quốc

Hợp tác giáo dục giữa Trung Quốc và các nước Đông Nam Á ngày càng gia tăng.

Hiện nay, tổng số lưu học sinh giữa Trung Quốc và ASEAN đã lên tới 18.000 lượt người. Hai bên tích cực triển khai “Kế hoạch trao đổi 200.000 lượt lưu học sinh hai chiều”, đến năm 2020, sẽ thực hiện mục tiêu mỗi bên cử khoảng 100.000 lượt lưu học sinh. Chính phủ Trung Quốc quyết định cấp cho các nước ASEAN 15.000 học bổng chính phủ. Trung Quốc đã tổ chức “Tuần giao lưu giáo dục Trung Quốc - ASEAN” lần thứ 8, thành lập sân chơi giao lưu giáo dục giữa hai bên. Trung Quốc còn mở chuyên ngành ngôn ngữ của tất cả các nước thành viên ASEAN, thành lập cơ sở giáo dục Hán ngữ và văn hóa Trung Quốc - ASEAN tại Học viện Hán ngữ Khổng Tử, 15 lớp học Khổng Tử và trung tâm văn hóa Trung Quốc tại ASEAN. Chính phủ Trung Quốc đã thành lập 10 trung tâm giáo dục đào tạo Trung Quốc-ASEAN liên quan đến nhiều ngành nghề, lĩnh vực. Tại Hội nghị cấp cao Trung Quốc-ASEAN lần thứ 18, Thủ tướng Lý Khắc Cường tuyên bố Trung Quốc và các nước ASEAN đã nhất trí xác định năm 2016 là “Năm giao lưu giáo dục Trung Quốc - ASEAN”, đề xuất tổ chức Hội nghị bàn tròn Bộ trưởng Giáo dục lần thứ hai trong khuôn khổ này; đồng thời khẳng định sẽ tăng thêm 1.000 lưu học sinh trong 3 năm tới trên cơ sở số lượng học bổng cung cấp cho 10 nước ASEAN hiện tại [4].

Trong lĩnh vực văn hóa, Trung Quốc đã và đang đẩy mạnh giao lưu văn hóa dân gian với các nước Đông Nam Á. Năm 2014, Trung Quốc và ASEAN đã tổ chức Hội nghị Bộ trưởng Văn hóa Trung Quốc - ASEAN lần thứ 2, ký kết “Kế hoạch hành động hợp tác văn hóa Trung Quốc - ASEAN giai đoạn 2014-2018”, lên phương hướng hợp tác văn hóa 5 năm tiếp theo.

Trong những năm gần đây, qua nhiều loại hình hoạt động giao lưu văn hóa (như tổ chức hội thảo, trao đổi nghiên cứu giữa các học giả, hội chợ triển lãm), Trung Quốc đẩy mạnh giao lưu văn hóa hai chiều. Trung Quốc muốn tận dụng triệt để các phương tiện thông tin đại chúng để quảng bá hình ảnh, đất nước, con người, văn hóa Trung Quốc. Thông qua các hoạt động giao lưu như trên, Trung Quốc đã tạo dựng được vị thế chủ động trong việc mở rộng sức mạnh mềm văn hóa trên thế giới nói chung và khu vực Đông Nam Á nói riêng.

5. Đông Nam Á trong chiến lược cường quốc biển của Trung Quốc

Xây dựng cường quốc biển cũng là một mục tiêu quan trọng để Trung Quốc thực hiện “giấc mộng Trung Hoa” hay mục tiêu “phục hưng dân tộc Trung Hoa” của mình. Một trong những ý đồ xây dựng Trung Quốc thành cường quốc biển sau Đại hội XVIII Đảng Cộng sản Trung Quốc là ở chỗ, khi Trung Quốc trở thành cường quốc biển, các nước như Nhật Bản, Philippines, Việt Nam “sẽ không còn gây sóng gió”, mà sẽ “phụ thuộc vào Trung Quốc về nền kinh tế, lệ thuộc vào Trung Quốc về chính trị”. Hơn nữa là, Trung Quốc nhằm vươn ra làm chủ đại dương, cạnh tranh quyền bá chủ thế giới với cường quốc hàng đầu khác, không chỉ khai thác đại dương mà còn khai thác các châu lục khác về mặt địa chính trị và địa kinh tế. Để thực hiện được những mục tiêu này của mình, Trung Quốc nhận thấy Đông Nam Á là cửa ngõ duy nhất để Trung Quốc mở rộng ảnh hưởng, phá vỡ sự bao vây phong tỏa của Mỹ ở phía bắc Trung Quốc. Phía đông của Trung Quốc là khối đồng

minh chiến lược Mỹ - Nhật Bản - Hàn Quốc. Phía tây nam là Ấn Độ và Myanmar, hai nước mà Mỹ tăng cường cải thiện mối quan hệ. Phía đông nam là nơi thuận lợi nhất để Trung Quốc vươn ra biển.

Đông Nam Á còn là cầu hàng không kết nối các chuyến bay từ Đông Nam Á, Bắc Mỹ sang nhiều nước Tây Nam Á, Trung Đông và Bắc Phi và Trung Đông Âu. Vì vậy, Đông Nam Á chính là điểm tựa, chỗ dựa quan trọng hàng đầu cho Trung Quốc vươn ra thế giới, đồng thời cũng là địa bàn quan trọng để Trung Quốc tập hợp lực lượng, xác lập vị thế của một cường quốc thế giới và phát huy vai trò trong các vấn đề quốc tế, khu vực. Chính vì vậy, Trung Quốc ra sức thúc đẩy và củng cố quan hệ ngoại giao với các nước ASEAN. Trong các chuyến thăm tới các nước ASEAN, các nhà lãnh đạo cấp cao mới của Trung Quốc đều đưa ra những lợi ích mà các nước có thể có được nhờ quan hệ hữu hảo ASEAN - Trung Quốc, đồng thời trấn an với các nước Đông Nam Á rằng lập trường “hòa bình” của Trung Quốc trong vấn đề Biển Đông là không hề thay đổi.

6. Đông Nam Á trong chiến lược Trung Quốc gây dựng ảnh hưởng, làm đối trọng với Mỹ tại Châu Á - Thái Bình Dương

Đông Nam Á đóng một vai trò quan trọng trong chiến lược an ninh Châu Á - Thái Bình Dương của Mỹ. Mỹ tăng cường các mối quan hệ đồng minh song phương với Nhật Bản, Hàn Quốc, Ôxtrâyliya, Thái Lan, Philippines trên cơ sở duy trì đồng thuận về chính trị với những giá trị cốt lõi của quan hệ đồng minh; bảo đảm quan hệ đồng minh linh hoạt để đối phó những thách thức mới

cũng như tận dụng cơ hội mới. Các quốc gia Châu Á, nhất là những nước có chung vùng Biển Đông với Trung Quốc, ủng hộ chiến lược xoay trục của Mỹ để đối phó với những hành động gia tăng gây hấn của Trung Quốc tại Biển Đông. Vì thế, duy trì quan hệ tốt với Mỹ sẽ mang nhiều lợi ích đối với các quốc gia Châu Á nói chung và các quốc gia Đông Nam Á nói riêng. Cùng với việc Trung Quốc tăng trưởng kinh tế mạnh mẽ và trở thành cường quốc kinh tế đứng thứ 2 thế giới, sự phụ thuộc kinh tế của các nước Đông Nam Á vào Trung Quốc ngày càng tăng. Vì vậy, khi xảy ra mâu thuẫn, Trung Quốc sẵn sàng sử dụng biện pháp kinh tế gây sức ép đối với các quốc gia trong khu vực. Việc điều chỉnh chiến lược của Trung Quốc sau Đại hội XVIII Đảng Cộng sản Trung Quốc tại Đông Nam Á sẽ làm cho các quốc gia Đông Nam Á ngày càng lệ thuộc vào Trung Quốc nhiều hơn, làm gia tăng ảnh hưởng sức mạnh của Trung Quốc tại khu vực này, ngăn cản sự trở lại của Mỹ.

7. Kết luận

Từ Đại hội XVIII Đảng Cộng sản Trung Quốc, Trung Quốc đã có nhiều điều chỉnh chiến lược, trong đó, Đông Nam Á đã và đang được đặt ở vị trí khá quan trọng. Trong bối cảnh tình hình thế giới và khu vực biến chuyển mau lẹ, sự điều chỉnh chiến lược này chắc chắn tác động mạnh mẽ, tạo ra nhiều cơ hội và cũng đặt ra nhiều thách thức với cả Trung Quốc và các nước Đông Nam Á,

trong đó có Việt Nam, một nước có vị trí địa chiến lược quan trọng và các tiềm năng phát triển năng động hiện nay.

Tài liệu tham khảo

- [1] Nguyễn Anh Chương (2016), “Trung Quốc trong một số khuôn khổ hợp tác ASEAN”, Tạp chí *Nghiên cứu Đông Nam Á*, số 1.
- [2] Nguyễn Huy Hoàng (2016), “Tác động của việc Trung Quốc điều chỉnh chiến lược sau Đại hội XVIII đến kinh tế ASEAN”, Tạp chí *Nghiên cứu Trung Quốc*, số 4.
- [3] Đỗ Tiến Sâm (Chủ biên) (2012), *Hợp tác phát triển “Hai hành lang một vành đai kinh tế” Việt Nam - Trung Quốc trong bối cảnh mới*, Nxb Khoa học xã hội, Hà Nội.
- [4] Thông tấn xã Việt Nam (2016), *Tài liệu tham khảo đặc biệt*, số 190.
- [5] <http://nghiencuubiendong.vn/nghien-cuu-trung-quoc/4525-kinh-luoc-hai-duong-khai-niem-chien-luoc-moi-cua-tap-can-binh>.
- [6] <http://nghiencuubiendong.vn/nghien-cuu-vietnam/5965-ban-ve-chien-luoc-cuong-quoc-bien-cua-trung-quoc-sau-dai-hoi-18>
- [7] http://news.xinhuanet.com/politics/2014-11/29/c_1113457723.htm
- [8] <http://cpc.people.com.cn/n/2012/1118/c64094-19612151.html>
- [9] http://en.ndrc.gov.cn/newsrelease/201503/t20150330_669367.html
- [10] <http://www.baomoi.com/con-duong-nam-tien-cua-trung-quoc/c/8982546.epi>